

Kan. Dr. Robrecht Stock 1904 - 2000

Vlaams-nationalist

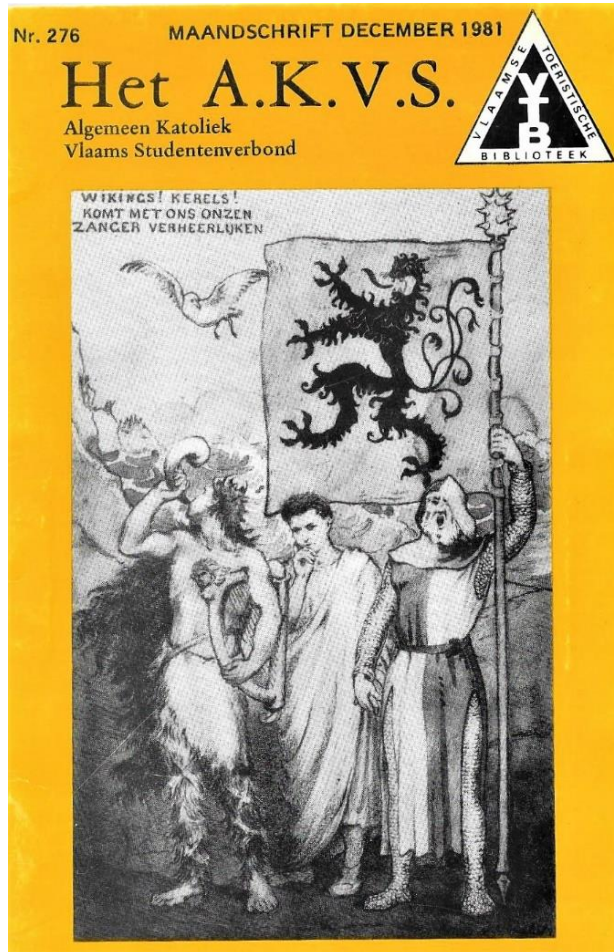
Hoe werd hij Vlaams-nationalist?

Zijn vader was leraar in een staatsinstelling. In zijn memoires (RS 1a1) *Van Boswereld tot Boskluis ...1904-1987* (1) schrijft hij hoe zijn vader een benoeming weigerde van inspecteur omdat het een benoeming was van de 'Staat-Vlaanderen' die door de activisten met goedkeuring van de bezetter opgericht was (p. 109). Zijn moeder had een Franstalige opvoeding gekregen in een pensionaat van de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën in Ruiselede, maar ze had er wel priester Gustaaf Hendrik Flamen (2) leren kennen en er ook meegespeeld in zijn toneelspelen. Kan. R. Stock (RS) schrijft: ze is naar huis *teruggekeerd niet volksvreemd, maar met een stevige en strijdvaardige Vlaamse overtuiging*.

Door de oorlog heeft de jonge Robrecht zijn collegejaren op 3 plaatsen moeten afwerken: het Sint-Jozefcollege in Tielt, waar notoire flaminganten lesgeven, het Jezuïetencollege in Turnhout, waar hij de Vlaamsgezinde pater Jozef Van Opdenbosch leerde kennen en het Sint-Lodewijkcollege te Brugge waar Frans in de mode was maar een militante groep scholieren werkte. In RS 1a1 schreef hij: *Brugge is voor me geweest de eerste voeling met en toetreding tot de georganiseerde studentenbeweging, het AKVS. Mijn leven is er stil maar 'onherstelbaar' door getekend gebleven*. Hij was blijkbaar lid van de 'geheime bond' (3) die anti-Belgisch was. Voor 1921 was zijn naam, op zijn muziekpartituren in elk geval, veranderd van *Robert* naar *Robrecht*. In het Leuvens studentenmilieu werd hij *Berten* genoemd.

In de Cultuurbibliotheek bewaren we een brochure *Het A.K.V.S.* waarin RS op zijn karakteristieke manier aantekeningen maakte. Hij had de kwalijke gewoonte in boeken opmerkingen te schrijven en stukken te onderstrepen die hij belangrijk vond. Mocht hij met een tekst niet akkoord gaan, dan schreef hij er vaak een vraagteken bij.

geeft de jeugd een edele bezieling. Opmerkenwaard is het zeker, hoe jaarlijks, niettegenstaande stelselmatige vervolging, zo'n heerlijke keurbende Apostels uit het strijdend Jong-studentenvolk naar seminaire en klooster trekt".

De Brugse bisschop Waffelaert, herhaalde in zijn vastenbrief van 1927 nogmaals de veroordeling van het nationalisme. En vóór de grote vakantie werd zelfs aan de studenten verboden vergaderingen bij te wonen. Daardoor kenden de gewestdagen in het bisdom Brugge veel minder succes dan vroeger.

De nieuwe bisschop van Gent, mgr. Coppieters, scheen aanvankelijk gunstig gezind te zijn, maar weigerde reeds vanaf de eerste vakantie zijn toestemming voor de gowdagen.

Op 11 april 1928 beslisten de bisschoppen het Jeugdverbond voor Katholieke Aktie (J.V.K.A.) op te richten. De poging van de Association Catholique de la Jeunesse Belge (A.C.J.B.) om vaste voet te krijgen in Vlaanderen, was echter mislukt.

De voorwaarden voor toetreding tot het J.V.K.A. waren: katholiek zijn, de hiërarchische leiding van de kerk aanvaarden en geen politiek doel nastreven of beogen.

Doordat men na onderhandelingen niet tot een vergelijk kon komen, bleef het A.K.V.S. uit het J.V.K.A. Dit wekte bij de jongeren wel enige verwondering en vooral verbittering: het bleek dat het A.K.V.S. aan politiek deed, omdat het ook politieke vraagstukken bestudeerde. Maar wat dan met de Katholieke Arbeidende Jeugd (K.A.J.), redeneerden sommigen toen: de K.A.J. leunde sterk aan bij de katholieke werkliedenvereniging, nam

politieke standpunten en en werd toch tot het J.V.K.A. toegelaten.

Op 15 november 1928 gaf kardinaal Van Roey opnieuw richtlijnen, die bepaalden dat de studentengilden mochten blijven bestaan, op voorwaarde dat ze een proost hadden. De studentengilden moesten echter ook aansluiten bij het J.V.K.A. De leerlingen, die daaraan niet gehoorzaamden, moesten verwijderd worden. De studenten daarentegen moesten door de geestelijkheid van de parochie eerst gewaarschuwd worden, dan te Mechelen aangeklaagd en vandaar te Leuven, om ten slotte weggezonden te worden (uit: "De Blauwvoet").

Teloorgang

Het A.K.V.S. kon zijn bonden dus niet laten aansluiten bij het J.V.K.A. In Limburg werden ze vroeger reeds opgenomen in het Limburgs Katholiek Vlaams Studentenverbond, met een eigen tijdschrift "Jong Limburg".

In West-Vlaanderen scheen aanvankelijk een goede verstandhouding mogelijk tussen A.K.V.S. en Katholieke Actie Priester Karel Dubois, die proost was geweest bij het hoofdbestuur van het A.K.V.S. en er alle geheimen van kende, werd belast met de organisatie van de Katholieke Studenten-Actie (K.S.A.). Hij had, op initiatief van dr. Berten Catry, oud-A.K.V.S.-voorzitter, een akkoord gesloten om de A.K.V.S.-bonden op Vlaams gebied te laten werken. De K.S.A. zou op katholiek terrein arbeiden, "zuiver kerkelijk strijdend". In de praktijk bleek die toestand onhoudbaar. Steeds meer werden op de studenten druk en dwang uitgeoefend om het A.K.V.S. te ver-

11

Als student in Leuven kwam hij onder invloed van militante Vlamingen. Hij heeft daarover geschreven in *AKVS Schriften* 13 (1986) pp. 47-52. In augustus 1925 volgde hij Pieter Ghyssaert op als proost van de Brugse AKVS-bond. Uitgerekend op de landdag te Brugge (23-25 augustus 1925) werd uitdrukkelijk voor het nationalisme gekozen. Op 11 oktober 1925 veroordeelden de Belgische bisschoppen het Vlaams-nationalisme.

LANDDAG A.K.V.S.

22-23-24 OOGST 1925

TE BRUGGE

SAMENVALLLENDE MET DE VLAGGEFEESTEN

KUNSTCONCERTO

ZATERDAG 22 OOGST TE 8 UUR 'S AVONDS

GEGEVEN DOOR

M. J. VAN HOOFF & E. BORGERS

TOONDICHTER

HELDENTENOR

EERSTE DEEL :

I. — PETER BENOIT:

- a) Gebroken hart verlangt de rust;
- b) Gij zijt mijn reine Kersouwe;
- c) Wannes en Trientje;
- d) Heeft het roosje milde geuren.

II. — PAUL GILSON:

- a) Verlangen*;
- b) Hongaarsch Lied*;
- c) Memnon*.

TWEDE DEEL :

III. — JEF VAN HOOFF:

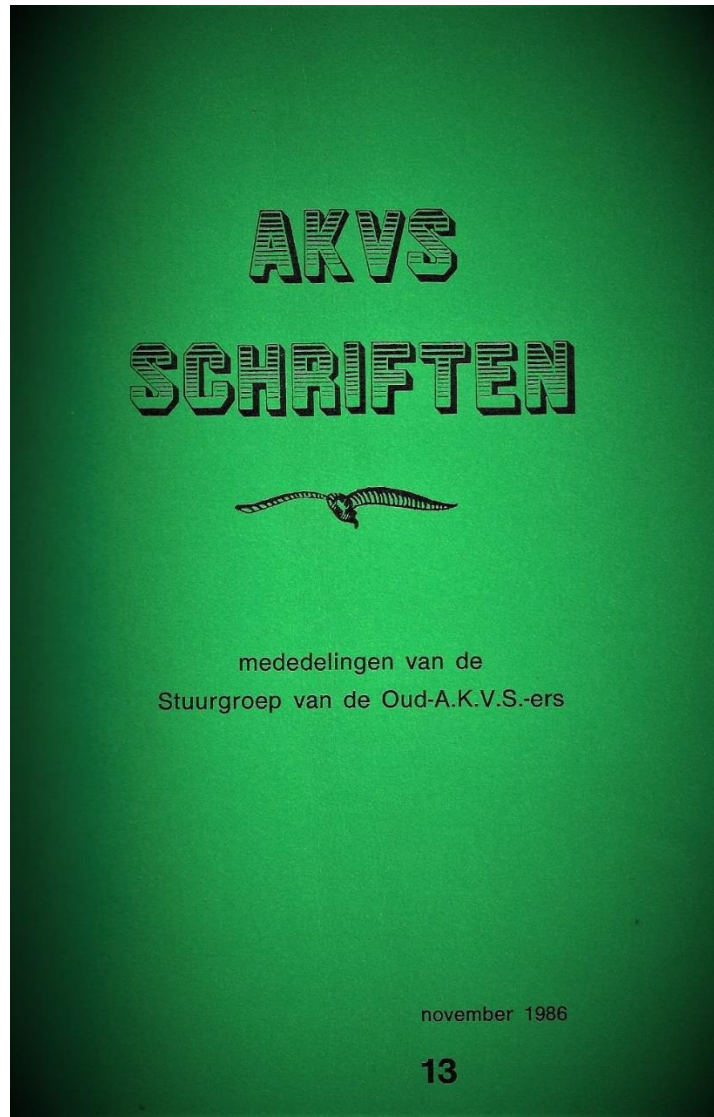
1. a) Het Vlaamsche Lied*;
b) Ik wist niet*.
2. Ontwaking*.
3. Twee Marialiederen:
a) O. L. Vrouw van Vlaanderen*;
b) Marialiedeken*.

4. Drie Strijdliederen:

- a) Men zegt dat 't Vlaamsch te niet zal gaan*;
- b) Hangt nen Truisch*;
- c) O Band*.
5. Psalm (A. Rodenbach)*.
6. Daar is maar een Vlaanderen*.
De Vlaamsche Leeuw.

Hierna volgen de liederen aangeduid met *

Zijn verblijf als leraar op het college van Moeskroen heeft zijn nationalisme ongetwijfeld versterkt. Daarover schreef hij in *AKVS Schriften* 18 (1989) pp. 12-19, onder een titel die karakteristiek voor hem is: *Lilliputeana Flandrensia. Vlamingen en ontmoetingen te Moeskroen 1930-1936*. Samen met Flor Grammens en Michiel Vandekerckhove heeft hij zo overtuigend geargumenteed dat de talentelling van 1930 vernietigd werd. Door de nieuwe telling werd Moeskroen officieel tweetalig. In die tijd kwam hij ook in conflict met Karel Dubois en de KSA.

RS bleef zijn leven lang met het AKVS bezig. Oud leden stichtten uit pure nostalgie in november 1980, hun tijdschrift *AKVS Schriften* dat 20 jaar bleef bestaan. Op 13 mei 2000 vierden ze hun 22^e landdag in Averbode. Wanneer oud leden weer

samenkwamen was RS er gaarne bij. Getuige de foto (CB 2010/976) van 20 mei 1989 op de AKVS-dag te Averbode. RS is de 6^e van rechts.

Het liet hem niet los. Getuige de aantekeningen die hij maakte in zijn exemplaar *Bloei en ondergang van het AKVS. Geschiedenis van de Katholieke Vlaamse Studenbeweging 1914-1935* van Louis Vos (CB 2002/583-4). In dit boek staan er vooral veel aantekeningen in de *Epiloog* van het tweede deel (pp.277-318), waar de KSA ter sprake komt en de figuur van Karel Dubois. Het bleef RS steken dat de KSA feitelijk de ondergang van het AKVS betekende. Toen ik later in de *Kultuurbibliotheek voor West-Vlaanderen* ging werken speelde het feit dat ik bondsleider van KSA Breydelstede was, echter geen rol meer. In het boek van Louis Vos vonden we ook nog (onleesbare) nota's in verband met het onderwerp. Ze worden devoot bewaard onder het nummer CB 2002/584.

Hoe bleef hij Vlaams-nationalist?

Op een realistische manier. Hij liep er niet mee te koop maar hij bleef nationalist. Het bewijs?

In 1957 werd RS lid van de Algemene Vergadering van **de Vlaamse Leergangen** te Leuven. De Vlaamse Leergangen werden in 1924 gesticht om het inrichten van Nederlandstalige colleges te stimuleren. In het archief van de Cultuurbibliotheek CB) bewaren we onder nummer RS10, een bundel in verband met de Vlaamse Leergangen. In die bundel steekt een nummer van Academische Tijdingen van februari 1995. Hij schreef in de marge: *“Tekort aan fierheid en ware werklust. Op 75 publikaties 15 in het Nederlands! Leuven Vlaams!?”* (4). Bij testament schonk hij zijn vermogen aan de Vlaamse Leergangen in de overtuiging dat hij voor zijn volk niets beters kon doen. De Vlaamse Leergangen en het tijdschrift *Onze Alma Mater* evolueerden tot *Academische Stichting Leuven* met als tijdschrift *Karakter. Tijdschrift voor Wetenschap*.

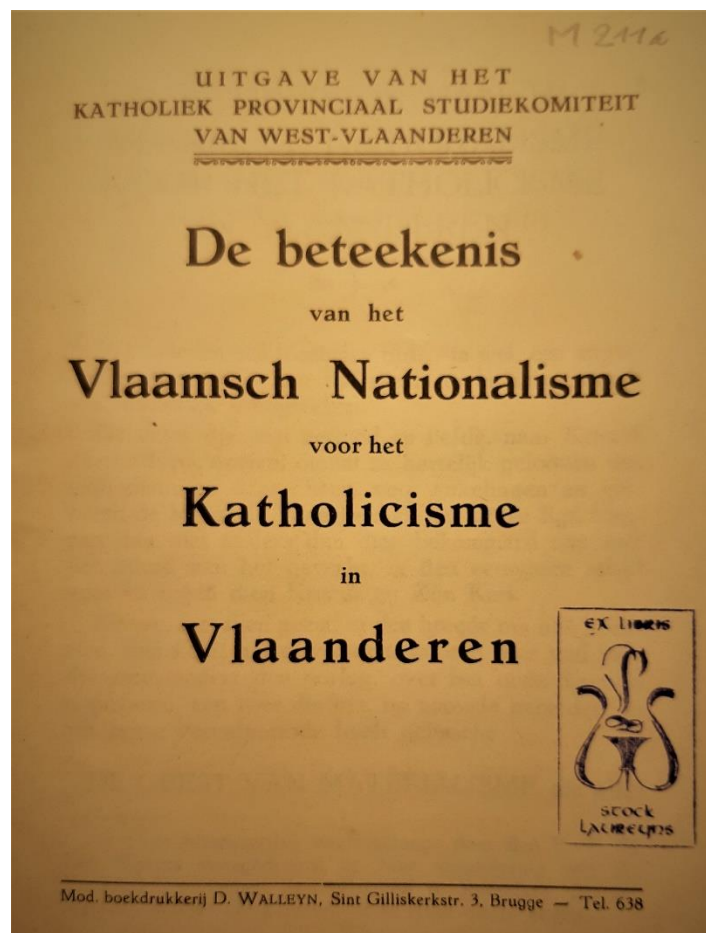

De Vlaamse Volksbeweging (VVB) ontstond in 1956 onder het voorzitterschap van Maurits Coppieters. Zoals op de lidkaart te lezen is, streeft de bond naar de onafhankelijkheid van Vlaanderen. Zijn trouw aan zijn volk heeft hem evenwel niet verleid tot het activisme. Hij werd zelfs in Gent gedagvaard, toen hij door een van de ouders van een leerling uit zijn klas, bij de Duitse overheid verdacht gemaakt werd. We bewaren in het archief ook een verslag van een reis door Duitsland in 1927 waar hij zeer kritisch schrijft over wat hij in Duitsland ziet. Zie daarover op de webstek van de Cultuurbibliotheek: onderwijskundig archief/Stock onder nummer RS35.

Tweespalt tussen Vlaanderen en de Kerk?

In 1925 had Mgr. Waffelaert het Vlaams nationalisme verboden. Dat verbod konden de studenten niet aanvaarden. Het werd onmiddellijk ook duidelijk dat de studenten zich niet lieten imponeren. Het bisdom ondernam actie.

“In de zomer van het jaar 1932 verscheen, in het bisdom Brugge, een brochure die kenschetsend was voor de strijdende, ultramontaanse geest van het bisdom. Het was de voordracht van kanunnik Tyteca, *De beteekenis van het Vlaamsch Nationalisme voor het Katholicisme in Vlaanderen* (Brugge, 1932, 30 blz.)” schreef H.J. Elias in zijn *Vijfentwintig jaar Vlaamse Beweging* (CB 2019/612).

De brochure (CB 2010/2074) kreeg het imprimatur Brugge, 7 juni 1932. Kan. Tyteca goochelt met grote woorden “Zoekt eerst het Rijk Gods”, “Nil sine episcopo”. Wij willen - schreef de kanunnik - ons volk houden wat het immer was: het diep godsdienstige, het vroom gelovende, het kerk- en priestertrouwe volk

van Vlaanderen. Hij wil duidelijk de kool en de geit sparen en eindigt zijn betoog met *Alles voor Vlaanderen en Vlaanderen voor Kristus*.

Het geschrift van RS is bijna onleesbaar en zijn tikwerk is niet om aan te zien. Maar, hij bleef **schrijven over de Vlaamse strijd** in het verleden. Bovendien knipt hij voortdurend in zijn teksten en plakt er stukken tussenin. De bundel RS 39 in ons archief, bevat, onder meer, twee opstellen die ik kort wil voorstellen.

1. Het Vlaams nationalisme en Mgr. Waffelaert. RS probeert de bisschop te begrijpen. Ik vat samen. De bisschop eist gehoorzaamheid want dat staat garant voor een katholieke opvoeding in de scholen. De staat is een bedreiging voor de katholieke school en de flaminganten die taalwetten van de staat willen afdwingen in het schoolsysteem, bevorderen de staatsscholen en bedreigen daardoor de katholieke school. Het Vlaams nationalisme moet dus bestreden worden om de katholieke ziel van het kind te redden.

2. Een ander opstel in de bundel RS 39, is bijzonder typisch voor zijn manier van denken en schrijven. We handhaven zijn spelling. De titel is op en top Stock: *Dit zijn geen Lilliputeana. 'De' veroordeling van 'het' nationalisme zestig jaar post facta*. Hij schreef het stuk op 1 september 1989, met de bedoeling te begrijpen **hoe de bisschoppen er toe kwamen het Vlaams nationalisme te veroordelen**. *"In ons opstel gaat het over toestanden uit de periode 1920-1930. Technische woorden en uitdrukkingen moeten worden gebruikt in hun tijdsgebonden betekenis."* Hij definieert volgende begrippen: **Ras**: woord waarbij de aandacht overwegend gaat naar fysische en fysiologische, bijna volledig erfelijke eigenschappen. **Etnie**: voegt daaraan toe socio-kulturele banden, inzonderheid de taal. **Volk**: ongeveer hetzelfde als etnie, maar gewoonlijk met medeinbegrip van een vast territorium. **Natie**: al de voorgaande werkelijkheden zijn tot het bewustzijn van een gemeenschap doorgedrongen. De subjektieve wereld heeft haar intrede gedaan. **Vaderland**: al het voorgaande, maar nu opgevat als dynamisch beginsel. **Staat**: beveiligingsapparaat georganiseerd in functie van de bovenstaande levenswaarden. Instrumentele waarde. Sekundair. (4)

Zijn thesis is duidelijk: de bisschoppen hebben niet begrepen hoe belangrijk een volk is. Ze hechten te veel belang aan de staat. Bovendien heeft de Belgische staat zijn functie voor het Vlaamse volk niet vervuld. Hij wijst er wel op dat de Belgische staat meer en meer evolueerde naar een verzorgingsstaat. In een appendix wijst

hij op de evolutie die de staat nog zal doormaken in Europa. Onder nummer CB 2000/1326 bewaren we in de Cultuurbibliotheek *Le sentiment national en Allemagne et Belgique, 19e – 20e siècles*, een verslag van een studiedag in 1963 te Brussel, aan dit probleem gewijd.

De zelfde gedachten ontwikkelde hij al in een toespraak op 11 juli 1937. Hij was toen leraar aan het Sint-Lodewijkscollege te Brugge. (5) De aanhef van zijn tekst is typerend: *“Wie was er van de grootste betekenis voor de toekomst van Vlaanderen en de Nederlandschen stam? Het volk, dan gegroepeerd in de steden – de gewone mensen.”* (4) Hij overloopt dan heel de geschiedenis en over de Noord-Zuid scheiding in 1830 luidt het: *“Na 15 jaar komt een omwenteling die geen ander doel heeft dan het ontwakend nationaal Vlaamsch Nederlandsch leven in de kiem te dooden”... En nu zijn we 1937. En Vlaanderen leeft zoo sterk...als het ooit geleefd heeft.”* Hij besluit: wat ons ontbreekt is een consequent Vlaams-nationaal denken dat voorrang geeft aan het volk boven de staat.

“Bij het aanbrengen van Nederlandstalige naamplaten in Zuid-Vlaanderen. Samen met Luc Vranckx.” In mei 1995.

De Vlaamse beweging was al heel vroeg ook een sociale beweging. Wanneer RS aan Vlaanderen dacht werd hij getroffen door de sociale wantoestanden: het arm Vlaanderen van de 19^e eeuw en van zijn grootmoeder Nathalie Keirse. Hij heeft daar uitvoerig over gepubliceerd.

De titel van zijn doctoraat in 1930: *Over den zedelijken grondslag der werkstakingen* spreekt duidelijke taal. Hij betoogt dat de werkman geen andere keuze heeft om een menswaardig bestaan af te dwingen. Het is een degelijk gedocumenteerd stuk, geschreven met empathie voor de lijdende mensen. In zijn 'mémoires' (RS 1aI op de pagina's 187-188: *"It's a long way. Hij voert terug tot het midden van de negentiende eeuw en tot het meisje dat, als hoogvolwassene, in 1871, mijn moeders moeder is geworden.... Dan waren in 1886 de eerste grote werkstakingen in ons land gekomen -zo naderen we mijn skript- met de onvermijdelijke gevolgen: geen kolentoevoer, gekke prijzen, nog meer ellende bij de minst bedeelden. ...Zo had ik een intense belangstelling verkregen voor de sociale problematiek, niet door abstracte lektuur of teoretische studie, maar wel door nadenken over veel leed in het verleden van mijn eigen familie. Daarin zat ook mijn Vlaamse overtuiging voor een groot deel geworteld."* Over zijn doctoraat schreven we uitvoeriger in *Cultuurbibliotheek Stock-Laureyns quo vadis?*

Onder aanwinstennummer 98/2166 bewaren we in de Cultuurbibliotheek ook een overdruk van een artikel *Arbeiderstoestanden in België omstreeks het midden van de negentiende eeuw*.

Noten

- (1) In het archief van de Cultuurbibliotheek worden twee forse delen bewaard van zijn 'memoires'. Er zijn een paar exemplaren bewaard die niet precies identiek zijn. RS. had de gewoonte elke tekst voortdurend te corrigeren en te herschrijven. Daardoor kan men altijd wel een paar varianten van zijn teksten vinden. De stukken in het archief **RS 1a I** en **RS 1a II** werden door de kanunnik voorzien van een zwierige handtekening, foto's en allerlei documentatie én de opmerking *Volledigste exemplaar*.
- (2) Priester Gustaaf Hendrik Flamen (1837-1920) was toen pastoor te Ruiselede en schreef er een 20 toneelstukken voor de plechtige

prijsuitreikingen. Zie ook *E.H. Gustaaf H. Flamen. Diverse documenten bewaard door R. Stock* (CB 2005/341).

- (3) De geheime bond waarvan sprake is natuurlijk *De Swighenden Eede*. Zie daarover een e-publicatie op de webstek van de CB *De schat van Antoon Lowyck en Keure van Noodvier* (CB 2008/1397).
- (4) We handhaven zijn spelling die chaotisch was en getuigt van een rebelse geest.
- (5) Bewaard in het archief onder nummer RS37.

WdS

dec 2019